

Alle norske livsforsikringsselskaper og
filialer i Norge av utenlandske livsforsikringsselskaper

VÅR REFERANSE
14/136

DERES REFERANSE

DATO
15.12.2014

Kartlegging - returprovisjoner

Finanstilsynet har i 2014 gjennomført en kartlegging av returprovisjoner (deling av årlig fast forvaltningsgodtgjørelse) og andre godtgjørelser fra forvaltningsselskaper til livsforsikringsselskaper. Den 11. februar 2014 ble det sendt brev til et utvalg av norske livsforsikringsselskaper og filialer i Norge av utenlandske livsforsikringsselskaper. Spørsmålene til selskapene framgår av vedlegg. Formålet med kartleggingen var å se om livsforsikringsselskapene ivaretar kundenes interesser ved valg av verdipapirfond.

I dette likelydende brevet til alle livsforsikringsselskaper tar vi opp enkelte problemstillinger som kartleggingen har vist er relevante for et større antall selskaper.

1. Oppsummering av innsendt materiale

Finanstilsynet har i kartleggingen bl.a. innhentet opplysninger om verdipapirfondsutvalg i livsforsikringsselskapenes ulike porteføljer, og hvor mye returprovisjon kundenes plasseringer genererer for livsforsikringsselskapene. Innhentet tallmateriale viser at returprovisjonen livsforsikringsselskapene får fra forvaltningsselskapene varierer stort, også for ett og samme verdipapirfond. Sammensetningen av fondsutvalget i investeringsvalgporteføljen blir i ulik grad endret over tid og bærer preg av selskapenes konserntilhørighet, men synes ikke å ha noen klar sammenheng med selskapenes returprovisjon for enkeltfond. Finanstilsynet tar forbehold om få kartlagte selskaper og begrenset observasjonsperiode.

Finanstilsynet peker på at store forskjeller mellom selskapene i mottatt returprovisjon, kombinert med at ca. halvparten av verdipapirfondsutvalget i de største livsforsikringsselskapene utgjør verdipapirfond tilbudt av forvaltningsselskap i samme konsern, gir grunn til å tro at den godtgjørelsen som mottas i form av returprovisjon som betaling for distribusjon av verdipapirfond, i hvert fall i noen tilfeller, ikke står i rimelig forhold til tjenesten som ytes, jf. også punkt 2.

Finanstilsynet kan ikke se at konkurransen i markedet fører til at returprovisjonssatsene utjevner seg eller blir lavere. Gitt ulikt verdipapirfondsutvalg hos de største selskapene, synes det som om det heller ikke er noe press på livsforsikringsselskapene fra konkurrentene eller kundene for å gjøre informasjon om den returprovisjon som mottas lett tilgjengelig for kundene. Dette er imidlertid informasjon som kundene etter Finanstilsynets oppfatning bør gis, jf. punkt 6.

2. Mottak av returprovisjon for verdipapirfond som inngår i kollektivporteføljen

Kartleggingen viser at livsforsikringsselskapene mottar to ulike former for returprovisjon fra forvaltningsselskapene:

- rabatt på forvaltningsgodtgjørelsen (inntektsdeling) begrunnet i at livsforsikringsselskapet er en kunde med stort volum og
- betaling for markedsføring og distribusjon av verdipapirfond.

Livsforsikringsselskapene synes å begrunne mottak av sistnevnte returprovisjon med at det er en godtgjørelse for utførte tjenester.

I investeringsvalgprodukter foretar livsforsikringsselskapene en utvelgelse av de verdipapirfond kundene indirekte eller direkte kan velge mellom i sine investeringsvalg, og utvikler tekniske plattformer mv. for disse produktene. I disse produktene kan det dermed anføres at livsforsikringsselskapene, selv eller gjennom agenter, foretar en distribusjonsjobb for forvaltningsselskaper for verdipapirfond, og dermed kan ta betalt for markedsføringen/distribusjonen. Finanstilsynet legger til grunn at godtgjørelsen må stå i rimelig forhold til den tjenesten som ytes.

Kartleggingen viser imidlertid at livsforsikringsselskapene også mottar returprovisjon for verdipapirfond som ligger i kollektivporteføljen. I og med at livsforsikringsselskapene ikke foretar markedsføring overfor kundene og ikke utfører andre tjenester for forvaltningsselskapene for verdipapirfondene som inngår kollektivporteføljen, er det uklart med hvilken begrunnelse slik returprovisjon mottas.

Kartleggingen viser at livsforsikringsselskapene har ulik praksis med hensyn til behandlingen av mottatt returprovisjon. Noen av selskapene tilfører mottatt returprovisjon til kundeporteføljen, og unngår slik interessekonflikter. Finanstilsynet peker også på viktigheten av at kundene informeres om hvordan mottatt returprovisjon håndteres, jf. punkt 6.

3. Forholdet til pristariffen mv.

Forvaltningsselskapene som forvalter verdipapirfondene belaster sine kunder for forvaltningsgodtgjørelse, og eventuelt tegnings- og innløsningsgodtgjørelse, gjennom avregning i bruttoavkastningen i fondet.

Finanstilsynet forutsetter at livsforsikringsselskapene i tråd med forsikringsvirksomhetslovens regler^[1] om pristariffer og beregning av premier, ikke belaster kontraktene med kostnadene som påløper i verdipapirfondet^[2]. Kontraktene skal etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-9 tildeles midler tilsvarende finansavkastningen før kostnader er trukket fra.

Finanstilsynet ser at selskapene har funnet ulike praktiske måter å løse dette på. Noen selskaper kjøper verdipapirfondsandeler til kundene for et beløp som tilsvarer den del av overskuddet som kunden ikke blir tildelt som avkastningsunderskudd fordi forvaltningsselskapet gjør fradrag for kostnader i fondets verdi. Andre tilgodeser kundene med en verdi tilsvarende det avkastningen er redusert med. Dette er praktiske løsninger som kan aksepteres for å forene forsikringsvirksomhetslovens krav med regnskapsreglene.

4. Strategi for utvelgelsen av verdipapirfond i investeringsvalgporteføljen

Selskapene viser her til at investeringsvalgporteføljen har et bredt spekter av produkter og investeringsalternativer. Den består gjerne av porteføljer basert på ulike aktivaklasser. I tillegg

^[1] forsikringsvirksomhetsloven § 9-3 annet og tredje ledd, 9-4 og § 9-5 første og annet ledd.

^[2] Det gjelder norske selskaper og alle kontrakter bortsett fra individuelle kontrakter med investeringsvalg. §§ 9-4 og 9-5 første ledd gjelder også for de utenlandske selskapene, jf. § 10 første ledd nr. 2 i forskrift 22. september 1995 nr. 827 om forsikringsselskap og pensjonsforetak i EØS.

tilbys åpen fondsmeny som investeringsvalg. De fleste viser til at det gjøres systematisk og omfattende oppfølging og evaluering av forvaltningsselskaper og forvaltningsløsninger.

Selv om åpen meny for noen selskapers vedkommende utgjør en liten andel av investeringsvalgporteføljen, peker Finanstilsynet på at det er viktig at selskapet også her har et tilbud som ivaretar kundenes interesser. Utvalget og forvaltningsløsningene må jevnlig gjennomgås og evalueres.

Finanstilsynet har ikke grunn til å tro at selskapenes valg av et enkelt verdipapirfond til investeringsvalgporteføljen påvirkes direkte av størrelsen på mottatt provisjon. Finanstilsynet vil imidlertid framholde at det bør utarbeides en styrevedtatt strategi for utvelgelse av verdipapirfond i investeringsvalgporteføljen, hvor også eventuelle konserninterne avtaler med forvaltningsselskap dekkes, for blant annet å sikre at kundenes interesser ivaretas. Strategien bør inneholde kvalitative og kvantitative kriterier for utvelgelse av verdipapirfond. Den bør operasjonaliseres, for eksempel gjennom en fondsutvalgskomiteé. Finanstilsynet vil videre framheve kravet om å etablere en compliancefunksjon i Solvens II. Finanstilsynet anser at denne funksjonen bør ha en sentral rolle i å sikre at kundenes interesser ivaretas på en tilfredsstillende måte.

5. Andel indeksfond i investeringsvalgporteføljen

Av tilsendt informasjon framgår at det er lav eller ingen andel indeksfond i investeringsvalgporteføljen, inkludert åpen fondsmeny. Finanstilsynet peker på at indeksfond har lave forvaltningsgebyrer, og bør tilbys kunder med investeringsvalg.

Finanstilsynet viser til forsikringsvirksomhetsloven § 9-7 syvende ledd, hvor det framgår at selskapet skal overholde krav til god forretningsskikk ved valg/endring av sammensetningen av eiendeler til de forskjellige porteføljer. Selskapet skal ha retningslinjer for valg av eiendeler og endring av porteføljer for å unngå at det oppstår interessekonflikter mellom kunder og selskap. I tilfelle av interessekonflikt mellom kunder og selskap, skal hensynet til kundene gå foran. Finanstilsynet peker på at det er viktig at årsaken til den lave andelen indeksfond ikke er at disse fondene har lave forvaltningsgebyrer, som igjen kan påvirke returprovisjonene.

Finanstilsynet forutsetter at selskapene ivaretar investeringsvalgekundenes interesser ved valg av verdipapirfond, og at selskapene i den forbindelse gir god informasjon og forsvarlige råd.

6. Informasjon til kunder om at forsikringsselskapet mottar andel av forvaltnings-selskapets forvaltningsgodtgjørelse og om størrelsen på returprovisjonen

Kartleggingen viser at flere selskaper ikke gir informasjon til kundene om at forsikringsselskapet mottar andel av forvaltningsselskapets forvaltningsgodtgjørelse for de verdipapirfondene kunden velger for sine investeringer, og at ingen av selskapene opplyser om størrelsen på denne returprovisjonen.

Det følger av finanstilsynsloven § 3 at Finanstilsynet skal se til at institusjonene under tilsyn i sin virksomhet ivaretar forbrukernes interesser og rettigheter. Kundene skal ikke bare foreta valg mellom de ulike verdipapirfond for sine porteføljer, de skal også velge mellom livsforsikringsselskaper som tilbyr produkter med investeringsvalg. Etter Finanstilsynets vurdering bør kundene derfor gis informasjon om hvorvidt livsforsikringsselskapene mottar returprovisjon fra forvaltningsselskaper og hvor mye som mottas. Dette er nødvendig for at kunden skal kunne foreta et informert valg.

7. Livforsikringsselskapenes rutiner for å sikre at agentene informerer kundene om agentenes returprovisjon og eventuell annen godtgjørelse fra forsikringsselskapet

Det følger av forsikringsformidlingsforskriften § 3-1 første ledd nr. 4a at forsikringsagenten, inkludert verdipapirforetak, før inngåelse av forsikringsavtale og ved endring eller fornyelse av avtalen, minst skal gi kunden informasjon om størrelsen på provisjon og/eller annen godtgjørelse som agentforetaket mottar fra forsikringsgiveren i tilknytning til inngåelsen av avtale om angjeldende forsikring. Finanstilsynet viser også til *rundskriv 10/2013 Forsikringsagentane si informasjonsplikt om provisjon*. Her framgår blant annet at agenten skal informere om hvilke utgifter eller ytelser forsikringsselskapet dekker, noe som særlig vil ha betydning der det betales for kostnadene ved salg, rådgivning og kundekommunikasjon.

Finanstilsynet viser til forsikringsformidlingsloven § 7-1 om at forsikringsagenten handler fullt og helt på forsikringsselskapets ansvar for de produktene som formidles. Det vises også til forskrift om risikostyring og internkontroll (risikostyringsforskriften) § 3 om at styret skal påse at foretaket har hensiktsmessige systemer for risikostyring og internkontroll, herunder påse at risikostyringen og internkontrollen blir etablert i samsvar med lover og forskrifter, vedtekter, pålegg fra Finanstilsynet og retningslinjer gitt av styret til administrasjonen, blant annet gjennom behandling av rapporter utarbeidet i henhold til § 8 og kapittel 4. Videre vises til § 6 om at foretaket løpende skal vurdere hvilke vesentlige risikoer som er knyttet til virksomheten.

I kartleggingen oppgir de fleste selskapene å ha rutiner for å sikre at agentene oppfyller informasjonsplikten. Finanstilsynet peker på viktigheten av at selskapene har rutiner på plass for å sikre at agentenes informasjonsplikt oppfylles. Det er ikke tilstrekkelig at kundene på forsikringsselskapets hjemmeside blir oppfordret til å kontakte kundeservice for ytterligere informasjon om provisjoner. Det er heller ikke tilstrekkelig at det avtales med agenten at agenten skal etterleve gjeldende regelverk og bransjenormer og at kunden skal opplyses "om provisjon".

8. Livforsikringsselskapenes ansvar for agentenes informasjon og rådgivning

Kartleggingen har vist at enkelte av selskapene i avtaler med agentene har inntatt at rådgivning til kunden skjer som en selvstendig tjeneste og ikke på vegne av forsikringsselskapet, og at agenten selv må sørge for å ha nødvendige tillatelser for å yte rådgivning.

Finanstilsynet viser til Finanstilsynets rapport "Kartlegging – informasjon og rådgivning ved salg av individuelle livsforsikringsprodukter med investeringsvalg der kunden tar investeringsbeslutningene", offentliggjort på Finanstilsynets nettsted 25. september 2012. Videre vises til brev til advokatfirmaet Wiersholm, lagt på vårt nettsted 5. mai 2014, hvor det heter:

"I Finanstilsynets kartleggingsrapport heter det i punkt 1.2 Distribusjon:

"Disse produktene selges i stor grad gjennom livsforsikringsselskapenes agenter. Agenter salg og rådgivning av individuelle livsforsikringsprodukter med investeringsvalg er forsikringsformidling og reguleres dermed av forsikringslovgivningen."

Dersom forsikringsagenten har underagenter, er det agenten som har ansvaret for at formidlingsvirksomheten tilfredsstillende lovgivningen, herunder informasjon og råd underagentene gir knyttet til kundenes investeringsvalg. Dette følger av generelle regler for utkontraktering av konsesjonsbelagt virksomhet. Ansvar kan ikke omgås eller pulveriseres gjennom avtaler eller ved å splitte opp produktet. Underagentene vil ikke kunne være uavhengige rådgivere i og med at investeringsvalgene er en del av og en egenskap ved forsikringsproduktet. Tilsvarende for forsikringsselskapenes agenter.

.....

Den rådgivningsplikt og informasjonsplikt som lovgiver har bestemt at skal være en del av produktet etter forsikringsavtaleloven §§ 11-1 og 11-3, kapitalforvaltningsforskriften § 4-1 mv., kan ikke skyves over på kunden eller rådgiver eller omgås på andre måter.

I den grad forsikringsselskapet likevel ønsker å benytte ekstern rådgiver, må vedkommende være registrert som selskapets forsikringsagent, jf. forsikringsformidlingsloven § 1-2 nr. 1 om definisjon av forsikringsformidling. Forsikringsselskapet vil da ha ansvaret for at agentens forsikringsformidlingsvirksomhet tilfredsstiller lovgivningen, jf. over, herunder informasjon og råd agenten gir om kundens investeringsvalg."

Forsikringsselskapet kan altså ikke skyve ansvaret for informasjon og rådgivning over på agenten.

9. Forsikringsagentenes forhold til verdipapirhandelloven og verdipapirforskriften

I punkt 8 er det understreket at agents salg og rådgivning av individuelle livsforsikringsprodukter med investeringsvalg er forsikringsformidling og dermed reguleres av forsikringslovgivningen. Finanstilsynet vil for ordens skyld peke på at det likevel er slik at det ikke bare er forsikringsregelverket som gjelder når agenten er verdipapirforetak. Dette fordi noen bestemmelser i verdipapirhandelloven (vphl.) ikke er begrenset til verdipapirforetaks investeringstjenestevirksomhet, men gjelder overfor samtlige av foretakets kunder.

Finanstilsynet viser her til Finanstilsynets *rundskriv 17/2010 Verdipapirforetakenes avlønningssystemer og vederlag fra andre enn kunden* som slår fast at det vil utgjøre en interessekonflikt mellom verdipapirforetak og kunde dersom verdipapirforetaket mottar vederlag fra produktleverandør.

Interessekonflikter skal begrenses til et minimum, jf. vphl. § 9-11 (1) nr. 2. Hvor foretaket har gjennomført tiltak i henhold til vphl. § 9-11 (1) nr. 2, men disse likevel ikke er tilstrekkelig til å sikre kundens interesser på en betryggende måte, skal kunden opplyses om disse interessekonfliktene, jf. vphl. § 10-10 (2). Nevnte bestemmelser er ikke begrenset til verdipapirforetaks investeringstjenestevirksomhet, men gjelder overfor samtlige av foretakets kunder. Verdipapirforetak skal derfor opplyse sine kunder om at det mottar vederlag fra leverandør av forsikringsprodukter før produktene selges.

Tilsvarende er det ikke forenlig med kravet til god forretningsskikk etter vphl. § 10-10 å formidle salg av produkter uten først å opplyse om at foretaket mottar vederlag fra produktleverandøren.

For Finanstilsynet

Runa K. Sæther
seksjonssjef

Lisbeth Økland
tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk, og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Vedlegg

Vedlegg: Spørsmålene som ble stilt til selskapene som har deltatt i kartleggingen.

1. Betalingsstrømmer

Det bes redegjort for alle relevante betalingsstrømmer (forvaltningsgodtgjørelse, tegningsprovisjon, innløsningsprovisjon, returprovisjoner, andre godtgjørelser mv.) mellom forvaltningsselskapene, livsforsikringsselskapene, kundene og agentene. Dette inkluderer betaling gjennom at kundens investering belastes.

2. Investeringsvalgporteføljen og andre porteføljer

2.1

Innledningsvis bes det opplyst om returprovisjon eller annen godtgjørelse kun mottas for verdipapirfond som inngår i investeringsvalgporteføljen eller også for verdipapirfond som inngår i kollektivporteføljen og selskapsporteføljen.

2.2

Videre bes opplyst om det kun mottas returprovisjon for de verdipapirfond som inngår i investeringsvalgporteføljen og som forsikringsselskapets kunder har valgt ut for sine investeringer eller om det også mottas returprovisjon kun basert på at et fond er tatt med i utvalget av fond.

2.3

Det bes videre om at det oppgis volum pr. utgangen av 2012 og 2013 for plasseringer som inngår i henholdsvis kollektivporteføljen og selskapsporteføljen spesifisert på hvert verdipapirfond. Dette spørsmålet bes besvart både dersom returprovisjon mottas i kollektivporteføljen og selskapsporteføljen og dersom slik provisjon ikke mottas.

3. Informasjon om de verdipapirfond investeringsvalgporteføljen er investert i

Det bes om følgende opplysninger om plassert volum for årene 2012 og 2013 og det bes om at informasjonen er søkbar på følgende kriterier og fordelt på hvert verdipapirfond:

- Inngående balanse for hvert av årene 2012 og 2013,
- Netto tegning i hvert år,
- Utgående balanse hvert år,
- Årlig fast forvaltningsgodtgjørelse i hvert verdipapirfond i prosent av faktisk investering,
- Mer/mindre avkastning i forhold til referanseindeks,
- Tracking error.

4. Strategi for utvelgelsen av fond i investeringsporteføljen

Det bes opplyst selskapets retningslinjer for utvelgelse av verdipapirfond som tilbys til kunder som investeringsvalg i investeringsvalgporteføljen.

5. Returprovisjon

Når det gjelder investeringsvalgporteføljen, bes det spesifisert i hvilke verdipapirfond det er mottatt returprovisjon i 2012 og 2013 og størrelsen på denne for hvert verdipapirfond og for hvert av årene.

6. Annen godtgjørelse

Eventuelle andre former for godtgjørelse som selskapet mottar fra forvaltningsselskaper bes oppgitt separat. Det bes spesifisert type godtgjørelse, for hvilke verdipapirfond det er mottatt slik godtgjørelse i 2012 og 2013 og størrelsen på denne for hvert verdipapirfond og for hvert av årene.

7. Informasjon til kunder

Det bes oppgitt om kundene får informasjon fra forsikringsselskapet om

7.1 At forsikringsselskapet mottar andel av forvaltningsselskapets forvaltningsgodtgjørelse for de verdipapirfondene kunden velger for sine investeringer

7.2 At forsikringsselskapet mottar andel av forvaltningsselskapets forvaltningsgodtgjørelse basert på at verdipapirfond inngår i selskapets utvalg av verdipapirfond

7.3 Størrelsen på returprovisjonen

Det bes redegjort for selskapets rutiner for å sikre at selskapets eksterne distributør/agenter informerer kundene om

7.4 At agenten får returprovisjon fra forsikringsselskapet og eventuelt annen godtgjørelse, jf. forsikringsformidlingsforskriften § 3-1 første ledd nr. 4 a)

7.5 Størrelsen på disse provisjonene.

8. Angivelse av hvilken rolle og kostnader forsikringsselskapet har ved distribusjon / markedsføringen

Fra Finanstilsynets kartlegging av salg av individuelle livsforsikringsprodukter med investeringsvalg der kunden tar investeringsbeslutningene, offentliggjort på våre nettsider 25. september 2012, er Finanstilsynet kjent med at det meste av de produktene som var omfattet av kartleggingen ikke selges av livsforsikringsselskapene selv men av eksterne distributører/agenter. Undersøkelsen gjaldt norske livsforsikringsselskap.

8.1

Utover kjøp av tjenester gjennom agenter, bes det redegjort for hvilken rolle livsforsikrings-selskapet selv har knyttet til markedsføringen/distribusjonen av de verdipapirfond som inngår i investeringsvalgporteføljen.

8.2

Det bes videre redegjort for i hvilken grad forsikringsselskapets reelle kostnader knyttet til markedsføring/distribusjon av verdipapirfond samsvarer med den returprovisjon og andre godtgjørelser som faktisk mottas.